

Veerkracht en samensturing

Strategisch meerjarenplan WIJ Heemstede
2020-2023

1 Voorwoord

‘Buurthuizen hebben hun deuren gesloten, shishalounges de hunne geopend’. Van daaruit voeren jongeren drugstransportjes uit. Dat kan zelfs uitlopen op moord op bestelling voor een tarief van slechts vier- á vijfduizend euro. Op 20 september 2019 beschreef schrijver Tommy Wieringa in het NRC zijn gesprek met een taxichauffeur over Nederlands Marokkaanse jongeren en drugscriminaliteit. Zelf was de chauffeur de dans ontsprongen, maar hij kende heel wat jongeren die van kwaad tot erger waren vervallen.

Wieringa verdiepte zich in dit vraagstuk en concludeerde dat gemeenten de afgelopen jaren fors bezuinigden en ‘jongerenwerkers en buurthuizen waren een makkelijke prooi’. Preventie maakte steeds meer plaats voor repressie. Wieringa citeert criminoloog Henk Ferwerda: ‘Kinderen uit de criminaliteit houden is effectiever dan ze uit de criminaliteit krijgen’. Ofwel: voorkomen is beter – en goedkoper – dan genezen.

Dat is ook het antwoord van WIJ Heemstede op maatschappelijke ontwikkelingen rond jeugd en groepen kwetsbare burgers waarvoor gemeenten beleidsverantwoordelijk zijn: voorkomen is niet alleen goedkoper, maar vooral ook beter dan genezen!

Gemeenten krijgen steeds meer taken en verantwoordelijkheden in het sociaal domein. De gemeente Heemstede ambieert een inclusieve samenleving met samensturing op drie niveaus:

- tussen inwoners en professionals en vrijwilligers;
- tussen gemeente en partners in de sociale basis;
- en tussen partners in de sociale basis onderling.

Wij Heemstede onderschrijft het belang van samensturing om samen vorm te geven aan zingeving, normalisering, preventie, veerkracht, samenkracht en wijkkracht. Wij baseren dit strategisch meerjarenplan op het inspirerende gezamenlijke traject van de gemeente Heemstede en WIJ Heemstede over maatschappelijke vraagstukken en ontwikkelingen in de gemeente, waarvan de resultaten in het meerjarenbeleidsplan van de gemeente zijn vastgelegd.

In dit strategisch meerjarenplan hebben wij ons tevens laten inspireren door het gedachtegoed van Positieve Gezondheid van Machteld Huber en door het sociaal model dat volgens hoogleraar Hans van Ewijk de plaats moet innemen van het medisch model. Op die manier kunnen we in de sociale basis de omslag maken van curatie naar preventie. Daarin speelt vrijwillige inzet een cruciale rol. Die rol willen wij uitbreiden en daarom werken wij een nieuw, adequaat vrijwilligersbeleid uit. Daarvan schetsen wij de contouren in dit meerjarenplan. Om samensturing, preventie, veerkracht en samenkracht te versterken, willen wij de komende jaren met onze samenwerkingspartners steeds meer ‘sociale pleinen’ oprichten. Als specialisten van het dagelijks leven zullen onze professionals nieuwe projecten en bestaande activiteiten steeds meer organiseren als eigentijdse activiteiten, voor en door inwoners, behoeftengestuurd, dichtbij en laagdrempelig.

We ontwikkelen nieuwe interventies en hebben voor de komende jaren vijf speerpunten vastgesteld:

1. meer uren inzet van sociaal werkers in wijken;
2. inzet op preventie door activering;
3. onze lerende organisatie versterken;
4. doorontwikkeling wijkgericht werken door intensiever samen te werken;
5. extra stimuleren vrijwillige inzet.

Wij gaan graag met de gemeente en onze samenwerkingspartners in gesprek over hoe we deze ambities in samensturing - met elkaar en met vrijwilligers - kunnen realiseren.

Deze speerpunten willen wij in samensturing met de gemeente, samenwerkingspartners en vrijwilligers realiseren. Ik bedank al onze medewerkers die een bijdrage leverden aan de totstandkoming van dit meerjarenbeleid.

Annette Aukema,

Directeur WIJ Heemstede

2 Steeds meer samenhang in sociaal domein

Inleiding

Door de transities van de AWBZ naar de Wmo en Zorgverzekeringswet, de transitie van de jeugdzorg en de invoering van de Participatiewet, hebben gemeenten veel extra taken en verantwoordelijkheden gekregen in het sociaal domein. Gemeenten gaan over de toegang tot de Wmo en de jeugdzorg en stimuleren de (arbeids)participatie.

De komende jaren krijgen gemeenten er nog meer taken bij:

1. Door de decentralisatie van Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang worden gemeenten vanaf 2021 verantwoordelijk voor deze beide beleidsterreinen.
2. Door de Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg (Wvggz) krijgen gemeenten vanaf 2020 extra mogelijkheden om meer ambulante en preventieve hulp te bieden aan mensen met psychische problematiek die niet vrijwillig in zorg gaan.
3. Vanaf 2020 krijgen gemeenten opnieuw de regie over inburgering, waardoor zij deze beter kunnen afstemmen op de re-integratie van statushouders.

Alle bovengenoemde taken en beleidsterreinen zijn nauw met elkaar verbonden. De grote uitdaging voor gemeenten ligt in een daadwerkelijke transformatie van het sociaal domein: de toestroom naar individuele zorg en hulpverlening ombuigen naar preventieve, collectieve arrangementen van het sociaal werk en haar samenwerkingspartners. Gemeenten en partners kunnen op die manier steeds meer samenhang in het sociaal domein bewerkstelligen. In deze ontwikkelingen spelen sociale wijkteams en voor inwoners makkelijk te vinden loketten een cruciale rol. In Heemstede gaat het dan om Loket Heemstede en CJG Heemstede.

Ook de gemeente Heemstede herkent deze uitdagingen en wil de preventieve werking in het sociaal domein de komende vier jaar vergroten, om waar mogelijk te voorkomen dat problematiek van inwoners ontstaat of onnodig wordt verzwaard.

De gemeente heeft als ambitie een inclusieve samenleving, waarin iedereen kan meedoen. Zoveel mogelijk op eigen kracht en als dat niet kan met ondersteuning vanuit het sociaal netwerk. Ook streeft de gemeente de komende tijd meer 'samensturing' na. Daarbij gaat het zowel om samensturing door inwoner en professional (of getrainde vrijwilliger) als om samensturing door gemeente en samenwerkingspartners of samenwerkingspartners onderling.

In haar "Concept beleidsplan sociaal domein gemeente Heemstede 2019 t/m 2023" noemt de gemeente drie kernthema's:

1. versterken sociale basis en informele netwerk;
2. gezonde omgeving;
3. toeleiding en ondersteuning.

WIJ Heemstede onderschrijft het belang van deze kernthema's volledig. Wij baseren dit strategisch meerjarenplan op het bovengenoemde concept beleidsplan en op een document waarin de gemeente prioriteiten benoemt in de opdracht aan WIJ Heemstede voor de komende vier jaar. In dit meerjarenplan beschrijven wij hoe we de komende periode aan deze prioriteiten en kernthema's willen werken en met een integrale aanpak samen met onze partners willen bijdragen aan meer samenhang in het sociaal domein. Met meer nadruk op samensturing, normalisering, preventie, veerkracht, samenkracht en wijkkracht.

Daarnaast houdt WIJ Heemstede rekening met de Heemstedse ontwikkelingen rond het Integraal Huisvestingsplan, de omgevingswet en de ontwikkelingen van Kennemerduin. Hierover meer in hoofdstuk 5.

Missie

WIJ Heemstede versterkt de sociale basis en de kwaliteit van wonen en leven in Heemstede, zodat inwoners op hun eigen manier kunnen deelnemen aan de samenleving. WIJ Heemstede biedt ondersteuning en zorgt ervoor dat inwoners regie over hun leven houden of krijgen. Dat doen wij samen met inwoners en in samenwerking met andere organisaties.

Visie

WIJ Heemstede stelt de inwoner van Heemstede centraal en creëert samen met inwoners een leefomgeving waarin mensen elkaar kunnen ontmoeten, kunnen participeren en zichzelf kunnen ontwikkelen.

Dit betekent dat:

- iedereen in staat gesteld wordt een waardevolle bijdrage aan de samenleving te leveren;
- inwoners hiertoe kansen en mogelijkheden worden geboden;
- inwoners indien nodig worden ondersteund.

Op die manier versterkt WIJ Heemstede de participatiesamenleving, waarin iedereen telt en iedereen waar mogelijk kan meedoen.

3.1 Samensturing en samenredzaamheid

De tijd dat Nederlanders zich door hulpverleners lieten zeggen wat ze moesten doen om hun problemen op te lossen, is echt voorbij. Zij willen zelf aan het stuur zitten. En als dat niet lukt, kan “samensturing” een goede optie zijn.

De samenleving verandert snel, mede door de digitalisering, het verdwijnen van hiërarchie in de sociale omgang, het besef van grenzen aan de economische groei en het toenemend belang van duurzaamheid. Er is veel turbulentie en onzekerheid en niemand overziet het geheel. Dat betoogt Anke Siegers in haar boek “De nieuwe route”. We lopen vast in het oude systeem, omdat Nederlanders niet meer willen dat anderen bepalen wat goed voor hen is of wat ze moeten doen. Tegelijkertijd is er volgens Siegers nog niet voldoende ruimte voor ‘eigen kracht’. De vorige kantelperiode was de industriële revolutie in de periode 1850 – 1920, die gepaard ging met toenemende welvaart, algemeen kiesrecht, beter onderwijs en betere zorg en resulteerde in wat Siegers noemt “Nederland 2.0”. De huidige kanteling brengt ons tot “Nederland 3.0” waarin inwoners eigenaarschap over hun eigen leven willen en vinden dat onnodige regels moeten verdwijnen. Ook trendwatchers als Martijn Aslander, Adjiedj Bakas en Ferenc van Damme signaleren dat Nederlanders steeds meer zelf de regie over hun eigen leven willen voeren.

Siegers onderscheidt drie “transitiedoelen voor het sociaal werk”:

1. zorg dicht bij de burger;
2. regie dicht bij de cliënt;
3. netwerk activeren.

In probleemsituaties kunnen hulp- of zorgvragers samen met sociaal werkers van WIJ Heemstede – eventueel aangevuld met mensen uit het sociaal netwerk van de hulpvrager – samen oplossingen voor problemen zoeken. Op die manier bevordert je samenredzaamheid en maak je hulpvragers medeverantwoordelijk voor oplossingen. Samensturing is niet nieuw voor de sociaal werkers van WIJ Heemstede, maar de komende jaren gaan we samensturing systematisch toepassen.

Samensturing vanuit WIJ Heemstede

Doorverwijskaarten

Binnen het sociaal domein is in Heemstede een breed aanbod vanuit verschillende organisaties en

verenigingen. Om daar routes in aan te brengen, heeft de sociaal makelaar van WIJ Heemstede doorverwijskaarten ontwikkeld voor verschillende thema's. Op die manier is inzichtelijk gemaakt welke route een inwoner met een bepaald probleem kan volgen om dit probleem op te lossen of daarmee te leren leven. Als een inwoner eenzaam is, kan de sociaal makelaar met deze inwoner kiezen voor een regulier groepsaanbod, een groepsaanbod voor kwetsbare inwoners, een individueel aanbod (bijvoorbeeld koppeling aan een maatje) of doorverwijzing naar bijvoorbeeld een van de beide loketten, het maatschappelijk werk of WeHelpen.

Afhankelijk van het betreffende arrangement wordt na verloop van tijd geëvalueerd of dat aanbod resultaten opleverde. Als het probleem is opgelost, wordt het traject afgesloten, maar belt de sociaal makelaar de inwoner periodiek om te vragen of het nog steeds goed gaat. Als het probleem niet is opgelost, kijkt het ondersteuningsteam of zij belemmeringen kan oplossen. Ook kan besloten worden de inwoner alsnog te koppelen aan een maatje of er wordt opgeschaald naar specialistische zorg of hulp.

Dankzij deze doorverwijskaarten hebben we een effectievere lijn van doorverwijzen, betere kennis van het informele aanbod en een beter passend formeel aanbod, zowel voor individuele als voor groepsarrangementen. Deze doorverwijskaarten gebruiken we in de samenwerking met formele en informele aanbieders. Bovendien hebben we nu een naslagwerk dat we gebruiken om het aanbod effectiever en efficiënter aan te sluiten op de specifieke vraag van de inwoner. De doorverwijskaarten zijn nu klaar, uitgetest, geëvalueerd en verbeterd. De komende jaren gebruiken we deze doorverwijskaarten om de samensturing met inwoners, samenwerkingspartners en de gemeente te faciliteren. Samensturing is een belangrijk methodisch uitgangspunt van alle activiteiten van de sociaal makelaar.

Maatschappelijk werk en mantelzorg

Nog een voorbeeld van samensturing. Door een maatschappelijk werker is in samenspraak met een cliënt een blijvende woonruimte gerealiseerd voor een inwoner die jarenlang mantelzorg heeft geleverd aan een familielid. Deze inwoner was bij het familielid ingetrokken om deze in de laatste fase van het leven te kunnen begeleiden. Maar ondanks deze goede zorgen, dreigde deze inwoner na het overlijden van het familielid op straat te eindigen.

Er was geen juridische grondslag voor een oplossing. Daarom zette de maatschappelijk werker in op zachte verbindingen, het wekken van sympathie en het 'gunnen' om tot een oplossing te komen. Hierin werkte de maatschappelijk werker samen met Loket Heemstede en de woningbouwcoöperatie. Doelstellingen als het opkomen voor de kwetsbaren, het voorkomen van opschalen en een kostenbesparende oplossing zijn in deze concrete situatie succesvol behaald.

3.2 Positieve Gezondheid

WIJ Heemstede is niet alleen overtuigd van het belang, maar ook van het succes van preventie! Wij gaan uit van het positieve: van mogelijkheden, van talenten en van Positieve Gezondheid. Onze ervaring is dat we met een positieve benadering mensen enthousiasmeren en in beweging krijgen. Wij zijn enthousiast over Positieve Gezondheid als basis van ons werk. Bij Positieve Gezondheid staan niet klachten, kwalen en ziektes centraal, maar ligt de nadruk op zingeving en veerkracht en daarop baseren wij onze activiteiten en interventies.

Sociaal werkers zijn deskundigen van het dagelijks leven. Zij stimuleren inwoners mee te doen aan de samenleving, hun talenten in te zetten en hun sociaal netwerk te versterken. Zij bevorderen eigen kracht en samenredzaamheid van inwoners of deelnemers.

Machteld Huber toonde met wetenschappelijk onderzoek aan dat investeren in Positieve Gezondheid leidt tot lagere kosten in de zorg. Dat laatste is voor WIJ Heemstede geen doel op zich. Ons gaat het in de eerste plaats om het bevorderen van geluk en de Positieve Gezondheid van inwoners.

Aan Positieve Gezondheid liggen zes thema's ten grondslag. Bij elk van die thema's horen zeven indicatoren.

1 Lichaamsfuncties

Bijbehorende indicatoren zijn: je gezond voelen, fitheid, klachten en pijn, slapen, eten, conditie, bewegen.

2 Mentaal welbevinden

Bijbehorende indicatoren zijn: onthouden, concentreren, communiceren, vrolijk zijn, jezelf accepteren, omgaan met verandering, gevoel van controle.

3 Zingeving

Bijbehorende indicatoren zijn: zinvol leven, levenslust, idealen willen bereiken, vertrouwen hebben, accepteren, dankbaarheid, blijven leren.

4 Kwaliteit van leven

Bijbehorende indicatoren zijn: genieten, gelukkig zijn, lekker in je vel zitten, balans, je veilig voelen, goed wonen, rondkomen met je geld.

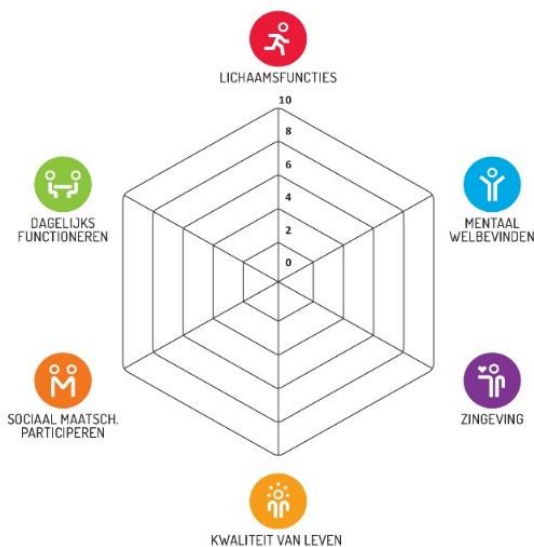
5 Meedoen

Bijbehorende indicatoren zijn: sociale contacten, serieus genomen worden, samen leuke dingen doen, steun van anderen krijgen, erbij horen, zinvolle dingen doen, interesse hebben voor de samenleving.

6 Dagelijks functioneren

Bijbehorende indicatoren zijn: zorgen voor jezelf, je grenzen kennen, kennis van gezondheid, omgaan met tijd, omgaan met geld, kunnen werken en hulp kunnen vragen.

Onderstaand figuur is een spinnenweb, waarin iedereen voor zichzelf bij elk van bovenstaande thema's haar of zijn gezondheid kan beoordelen. Dit instrument zet de patiënt centraal en stimuleert haar of zijn zelfreflectie. Het invullen van dit spinnenweb levert een

'gezondheidsoppervlak' op, waarover de patiënt of deelnemer in gesprek kan gaan met de huisarts of de sociaal werker. Of met zichzelf, de partner of een mantelzorger. Dat gesprek kan gaan over de vraag over wat zij of hij zou willen veranderen om gelukkiger te zijn of lekkerder in haar of zijn vel te zitten. Huber is ervan overtuigd dat 'mensen niet doen wat ze moeten, maar wat ze willen. Ze gaan voor wat voor hen van waarde is.' Daarom moet begeleiding op maat zijn. Het spinnenweb biedt eenheid van taal voor gemeenten, sociaal werk en gezondheidszorg.

Sociaal werk is in feite holistisch werk. In elke activiteit die WIJ Heemstede met samenwerkingspartners of alleen uitvoert, herkennen we meerdere thema's met hun bijbehorende indicatoren. Hieronder staan enkele concrete voorbeelden.

Meer dan de helft van de Nederlandse gemeenten gebruikt de benadering van Positieve Gezondheid als basis van hun sociaal beleid. Drie provincies – namelijk Groningen, Friesland en Limburg – stimuleren hun gemeenten daartoe.

VoorleesExpress

De VoorleesExpress is er voor kinderen met een taalachterstand. Een half jaar lang komt er een vrijwilliger bij deze kinderen thuis om voor te lezen en taalspelletjes met hen te doen. Op die manier krijgen deze kinderen plezier in bezig zijn met taal en breiden zij hun woordenschat uit. De VoorleesExpress verbindt, laat zien dat mensen iets voor elkaar over hebben en de vrijwilligers zelf leren ook over taalontwikkeling en ervaren dat zij zinvol werk doen.

Bij de VoorleesExpress werkt WIJ Heemstede samen met bibliotheek Zuid-Kennemerland. De sociaal werker van WIJ Heemstede voert gesprekken met de gezinnen en koppelt deze gezinnen aan de vrijwillige voorlezers. De bibliotheek traint deze vrijwilligers in het voorlezen. In de toekomst wil WIJ Heemstede deze samenwerking en de VoorleesExpress graag blijvend opnemen in haar aanbod.

In de VoorleesExpress herkennen we vier thema's van positieve gezondheid: mentaal welbevinden, zingeving, kwaliteit van leven en sociaal maatschappelijk participeren.

Businessclub

Samen bezig zijn met zoiets moeilijks als het begrijpen van de post, het bijhouden van de administratie en kennis verzamelen over allerlei regels en voorzieningen. Dat is zo veel leuker dan in je eentje of samen met een hulpverlener. Vrouwen leren van elkaar en ontdekken op hun beurt dat zij zelf anderen kunnen helpen. Dit geeft een positieve sfeer. De vrouwen leggen nieuwe contacten en wisselen allerlei ideeën uit.

Veel vrouwelijke statushouders kwamen met dit soort vragen bij het maatschappelijk werk. Daar ontstond het idee om de vrouwen samen te brengen en elkaar te laten helpen. In het eerste half jaar van 2019 namen veertien vrouwelijke statushouders eenmalig of frequent deel aan deze bijeenkomsten, die de maatschappelijk werker begeleidt. Per keer doen er gemiddeld vijf vrouwen mee. De Businessclub komt maandelijks bijeen, maar WIJ Heemstede wil de frequentie vergroten. Parallel aan de Businessclub is er voor de deelnemende vrouwen een activiteit voor kinderen van 3 tot en met 12 jaar. Dan kunnen de moeders zich op de Businessclub concentreren en de kinderen vermaken zich met elkaar. Zo leren de kinderen andere kinderen kennen en worden ze actief betrokken bij andere kinderactiviteiten.

In de Businessclub en de bijbehorende kinderactiviteit herkennen we vijf thema's van positieve gezondheid: mentaal welbevinden, zingeving, kwaliteit van leven, meedoen en dagelijks functioneren.

3.3 Van curatie naar preventie

Geïnspireerd door de benadering van Positieve Gezondheid en de concepten van samensturing en samenredzaamheid wil WIJ Heemstede waar mogelijk de omslag maken van curatie naar preventie: van behandelen naar normaliseren, begeleiden en socialiseren. En van individuele zorg naar collectieve welzijnsarrangementen. Samen met de gemeente en met samenwerkingspartners. Er zijn meer dan 300 stoornissen ontdekt, waarvan autisme en ADHD de bekendste zijn. Volgens Hans van Ewijk, emeritus professor van de Universiteit voor Humanistiek en buitengewoon hoogleraar aan de universiteit van Tartu in Estland, hebben de ggz en de jeugdzorg de neiging om kinderen en volwassenen individueel te behandelen. Inmiddels is er voldoende wetenschappelijk bewijs dat die behandelingen de stoornissen vaak niet oplossen. Van Ewijk is ervan overtuigd dat sociaal werkers kinderen en volwassenen met stoornissen, een licht verstandelijke beperking of problemen in hun sociale omgeving kunnen helpen met lichte vormen van hulp en ondersteuning. Zij

vormen de enige professie 'die zich richt op het sociaal functioneren van mensen'. Samen met vrijwilligers en het sociaal netwerk kunnen deze professionals mensen leren omgaan met een stoornis, beperking of ziekte. Het medisch model van genezen, behandelen, therapeutiseren en specialiseren moet volgens Van Ewijk meer plaats maken voor het sociaal model van ondersteunen, begeleiden, socialiseren/normaliseren en generaliseren.

WIJ Heemstede wil de komende jaren sterker inzetten op het ondersteunen van mensen met een stoornis of beperking in hun sociale omgeving. Samen met mensen uit hun sociale netwerk en met getrainde vrijwilligers. Eventueel kunnen onze sociaal werkers helpen het sociaal netwerk van deze mensen uit te breiden en te versterken.

Preventie door het jongerenwerk

Het jongerenwerk van WIJ Heemstede organiseert activiteiten met een vast karakter en is daarnaast actief en zichtbaar voor jeugd in de wijken. Momenteel maken wij de omslag activiteiten en buurtstraatfeesten niet als doel op zich te zien, maar als middel om met jongeren in contact te komen, problemen rond opgroeien en opvoeden vroegtijdig te signaleren en aan te pakken. Op die manier willen we waar mogelijk voorkomen dat die problemen groter worden en specialistische zorg vereisen.

In onze nieuwe werkwijze hebben jongerenwerkers een luisterend oor, oordelen zij niet meteen en proberen zij samen met jeugdigen activiteiten op te zetten en samen oplossingen voor problemen te zoeken. Ook hier is samensturing een belangrijk uitgangspunt.

Als jongerenwerkers merken dat het niet goed gaat met een jeugdige, dan gaan zij met haar of hem in gesprek en proberen er achter te komen wat er speelt. Dit geldt zowel voor individuele kinderen en jongeren als voor groepen. Daarbij krijgen kwetsbare jongeren extra aandacht. Op die manier kunnen jongerenwerkers vaak vroegtijdig problemen helpen oplossen en voorkomen dat die uit de hand lopen. Deelnemers aan activiteiten worden gestimuleerd zich als vrijwilliger in te zetten.

Hieronder een concreet voorbeeld.

Een meisje doet mee aan de vakantieweek "Buitenboel 6-12 jaar". Zij vertoont extreem emotioneel gedrag. Het is de laatste keer dat ze mee mag doen aan de Buitenboel, want ze wordt te oud voor het kinderwerk. Ze laat merken dat ze dat heel erg vindt. De jongerenwerker gaat met haar in gesprek en vraagt of ze vrijwilligster wil worden in het jongerenwerk. Dat wil ze graag en vervolgens verricht ze in het jongerenwerk allerlei hand -en spandiensten. Ze heeft er vriendinnen en het lijkt in eerste instantie goed te gaan. Later in het jaar merkt de jongerenwerker aan haar gedrag dat er iets aan de hand is. Hij gaat weer in gesprek met haar en dan blijken flink veel problemen in het gezin te spelen. In de familie is een erfelijke ziekte geconstateerd en het meisje heeft de erfelijke ziekte ook. Bovendien is vader werkloos geworden. Binnen het gezin is er onmacht en veel ruzie. Dat heeft grote impact op het gedrag van het meisje. Ze is zelf ziek en ze wordt mantelzorger van haar moeder, die ook ziek is. Dat is zwaar. Vanuit de jeugdzorg wordt gedacht aan uithuisplaatsing, maar dat kon gelukkig voorkomen worden, mede door de aandacht die het jongerenwerk voor dit meisje had. Het meisje heeft regelmatig veel moeite gehad om de draad van het leven op te pakken, maar het jongerenwerk heeft samen met de hulpverlening ervoor gezorgd dat het meisje toen ze oud genoeg was om op kamers te gaan, dit gezamenlijk voor elkaar te krijgen. In dit geval was het jongerenwerk de continue factor als aanspreekpunt, vertrouwenspersoon en het meisje werd gewaardeerd als vrijwilligster. Daardoor kon ze zichzelf zijn in een veilige omgeving, zodat ze veel minder aan haar problemen dacht. En dat zijn met name de sterke punten van het jongerenwerk. Uitgaan van de mogelijkheden van jongeren en mee helpen zodat zij in een veilige omgeving volwassen worden.

In deze casus komen bijna alle thema's van Positieve Gezondheid samen: mentaal welbevinden, ingeving, kwaliteit van leven, meedoen en dagelijks functioneren.

Preventie door De Sociëteit voor ouderen

De Sociëteit is een gezellig, laagdrempelig ontmoetingspunt waar ouderen elke woensdagochtend terecht kunnen voor een kop koffie, een praatje, een spelletje en andere activiteiten. Ook kunnen zij er heen met vragen over zorg en welzijn. De Sociëteit is niet alleen een wegwijzer, maar ook een verbinder tussen ouderen onderling, ter voorkoming en bestrijding van eenzaamheid. De onderlinge verbinding tussen ouderen is methodisch opgezet en vanuit presentiegericht werken tot stand gebracht. Een groep oudere vrijwilligers vervult een coachende rol. En zo vormen vrijwilligers en deelnemers een community groep die open staat voor iedereen en waar nieuwe mensen altijd welkom zijn. Deelnemers zijn erg positief over de Sociëteit, zoals blijkt uit onderstaande citaten:

- 'Ik hoor weer ergens bij.'
- 'De Sociëteit is mijn redding.'
- 'We hebben weer een eigen plek.'
- 'Het is mijn oplaadpunt in de week.'
- 'Ik voel me serieus genomen.'
- 'Ik doe weer dingen die ik belangrijk vind.'
- 'Ik wist niet dat er zoveel mogelijk was aan ondersteuning.'

De Sociëteit draagt bij aan vroegtijdig signaleren en aanpakken van problemen van ouderen, zodat ze langer zelfstandig kunnen wonen. In de opzet en activiteiten van de Sociëteit komen alle zes thema's van Positieve Gezondheid tot hun recht. Maar per oudere verschilt het op welke thema's de nadruk ligt.

4 Vrijwilligers en vrijwillige inzet in een sterke sociale basis

4.1 Balans vrijwillige en professionele inzet

WIJ Heemstede versterkt die participatiesamenleving door de vrijwillige inzet van zoveel mogelijk inwoners te stimuleren en te faciliteren. Dat doen we op vier manieren:

1. Via WeHelpen stimuleren we vrijwilligerswerk in de hele gemeente Heemstede. WeHelpen is een digitaal platform dat sinds 2018 online is. Met WeHelpen brengen we vraag en aanbod van vrijwillige inzet in de gemeente Heemstede bij elkaar. Daarvoor maken we tevens gebruik van verschillende neutrale ontmoetingsplekken, zoals Plein 1 en bakker Van Maanen. Daar kunnen vragers en aanbieders van vrijwilligerswerk elkaar treffen en kijken of ze een match kunnen vormen. Bovendien zijn er verschillende neutrale ontmoetingsplekken waar belangstellenden een account kunnen aanmaken.
In één jaar tijd heeft het platform 1175 bezoekers gehad, waren er 123 hulpvragen en 51 hulpaanbieders. Dat kunnen individuen maar ook organisaties zijn. In de planning is het uitgangspunt dat WeHelpen in drie jaar tijd bekend is bij de inwoners van Heemstede en er dan een veel groter aantal aanvragers en aanbieders van hulp zal zijn. De komende jaren wordt veel aandacht besteed aan PR om de naamsbekendheid te vergroten en het gebruik van het platform te stimuleren. Daartoe leggen we werkbezoeken af bij organisaties die nog geen gebruik maken van het platform, organiseren we een WeHelpen Markt en andere PR-activiteiten. WIJ Heemstede heeft voor drie jaar subsidie gekregen van het Oranje Fonds plus een bijdrage van de gemeente.
2. Daarnaast stimuleren we Heemstedenaren om vrijwillige inzet te bieden in hun eigen buurt of wijk, bijvoorbeeld om de leefbaarheid daar te verbeteren. Daarbij stimuleren wij inwoners

zoveel mogelijk zelf te doen en eigenaar te blijven van hun eigen initiatief. Voorbeelden van inwonersinitiatieven zijn:

- “Hallo Heemstede”, een door inwoners gedragen online community voor (levens)verhalen en praktische weetjes om elkaar beter te leren kennen en iets voor elkaar te kunnen betekenen.
 - Een groep inwoners die rummikub speelt en een groep inwoners die bloemen schikt zijn door WIJ Heemstede gefaciliteerd door het beschikbaar stellen van ruimten voor deze activiteiten en bij het maken van publiciteit om meer deelnemers te vinden.
 - Een inwoner die een Vriendinnenclub wilde opzetten voor vrouwen die elkaar willen ontmoeten en deelnemen aan activiteiten is eveneens geholpen bij het vormen van zo’n groep. Deze inwoner is ook gekoppeld aan een activiteit van WIJ Heemsteden, namelijk Tijd voor 2.
 - In het verlengde van de Vriendinnenclub en Tijd voor 2 is een plan ontwikkeld om het concept van maatjesprojecten te verbreden met een “Erop uit team” voor mensen die niet makkelijk buiten de deur komen en “WIJvrouwen”, een groep vrouwen die advies en ondersteuning bieden aan vrouwen die geen zus, vriendin of buurvrouw hebben die hen een luisterend oor biedt en helpt. Getrainde vrijwilligers dragen dan bij aan het welzijn, de zelfredzaamheid en de zorg voor deze doelgroep.
 - Daarnaast worden inwoners met specifieke ondersteuningsvragen waar mogelijk aan een maatje gekoppeld. Bijvoorbeeld een man met ernstige COPD die eens per maand naar zee wil, of een overbelaste mantelzorger, of verschillende mensen met psychische problematiek.
3. Circa 200 vrijwilligers zetten zich in voor WIJ Heemstede. Onder die vrijwilligers zien wij een groeiende diversiteit. We hebben zorgvrijwilligers, mantelzorgvrijwilligers, buurtvrijwilligers, vrijwilligers voor tal van activiteiten et cetera. Wij onderscheiden drie categorieën:
1. Vrijwilligers voor de uitvoering en begeleiding van activiteiten. Zij werken direct met de deelnemers.
 2. Ondersteunende vrijwilligers die op diverse manieren een bijdrage leveren aan het functioneren van de organisatie. Zij werken bijvoorbeeld als vrijwillig receptionist bij de Luifel of als kantoorvrijwilliger op Plein 1.
 3. Bestuurlijke vrijwilligers. De bestuursleden van WIJ Heemstede zetten hun kennis en expertise onbezoldigd voor de organisatie in.
4. De komende jaren willen wij steeds meer maatjes inzetten: getrainde vrijwilligers die één op één een andere inwoner als een soort vriend of vriendin helpen en ondersteunen. WIJ Heemstede heeft de afgelopen jaren goede ervaringen opgedaan met maatjes. De meesten ondernemen activiteiten als samen naar de film gaan of wandelingen maken. De komende jaren gaan we steeds meer maatjes werven en inzetten die kwetsbare inwoners helpen bij hun dagelijks functioneren en het versterken van hun sociale netwerk.

4.2 Trends en ontwikkelingen

Vrijwilligers maken het verschil en vervullen hoofdrollen in de participatiesamenleving. Rond vrijwillige inzet zien we een aantal relevante trends en ontwikkelingen:

- De vraag naar vrijwilligers neemt toe door veranderingen in de sociale wetgeving: van uitkeringsgerechtigden wordt steeds meer een tegenprestatie verwacht in de vorm van vrijwillige inzet.
- Het aanbod van ‘sterke’ vrijwilligers neemt af, terwijl het aandeel van kwetsbare vrijwilligers toeneemt omdat WIJ Heemstede en samenwerkingspartners juist ook kwetsbare burgers stimuleren deel te nemen aan de Participatiesamenleving.
- Tegelijkertijd worden steeds hogere eisen aan vrijwilligers gesteld.

- Inwoners regelen steeds vaker zelf hun vrijwillige inzet en daar speelt WIJ Heemstede steeds meer op in door slechts faciliterend te werken en het eigenaarschap bij inwoners te laten.
- Inwoners en organisaties verwachten meer online en mobiele dienstverlening.
- Inwoners komen zelf met nieuwe vormen van vrijwilligerswerk, bijvoorbeeld als ze zich verenigen om zonnepanelen aan te schaffen.
- Door een tekort aan stageplaatsen kiezen steeds meer jongeren voor vrijwilligerswerk.
- Maatschappelijke integratie van bijvoorbeeld statushouders krijgt voor een belangrijk deel gestalte in vrijwilligerswerk.

4.3 Nieuw vrijwilligersbeleid WIJ Heemstede

Het werven van vrijwilligers heeft een maatschappelijk karakter en wordt steeds belangrijker gevonden. WIJ Heemstede stimuleert Heemstedenaren om actief te zijn in Heemstede door vrijwilligerswerk te doen of vrijwillige inzet in hun buurt te tonen. Vrijwilligers merken dat hun eigen leven en dat van anderen hierdoor verrijkt en versterkt wordt. Hierbij speelt onder andere het digitale platform WeHelpen een grote rol. Middels dit platform kan vraag en aanbod van inwoners worden uitgewisseld en gematcht. Voor de match van één op één vrijwillige inzet wordt gebruik gemaakt van de verschillende neutrale ontmoetingsplekken in Heemstede gecreëerd door WIJ Heemstede. Bijvoorbeeld Plein 1 en bakkerij van Maanen. Wij Heemstede is medio 2018 gestart met dit online platform en zal de komende jaren veel tijd en aandacht besteden aan bekendheid en inbedding van het digitale platform in de Heemstedse samenleving.

WIJ Heemstede vindt het belangrijk dat vrijwilligers iets terugkrijgen voor hun inzet. In de eerste plaats voldoening, maar ook dat zij zich gehoord en gekend voelen. En dat zij iets leren van hun inspanningen en dat zij groeien in de uitvoering van hun taken dankzij begeleiding door professionals en dankzij gerichte workshops, trainingen en cursussen. De samenleving verwacht veel van vrijwilligers. Wij zoeken altijd naar een goede balans tussen professionele en vrijwillige inzet, om de professionaliteit en continuïteit van ons werk te borgen.

In het najaar van 2019 wordt een nieuw vrijwilligersbeleid van WIJ Heemstede vastgesteld. Hiermee leggen wij, in vergelijking met een aantal jaren geleden, veel meer de nadruk op vrijwillige inzet van met name jonge inwoners van de gemeente Heemstede en zorgvrijwilligers, want de Heemstedse samenleving vergrijsd enorm. Zoals eerder opgemerkt, wordt er veel van vrijwilligers gevraagd en in buurten is het niet meer vanzelfsprekend dat bij elk probleem van een inwoner een hulpverlener voor handen is. Vanuit de overheid wordt verwacht dat inwoners elkaar meer helpen in een buurt, wanneer dit nodig is. WIJ Heemstede stimuleert de vrijwillige inzet de komende jaren actief in buurten en wijken. Dit doen we doordat meer sociaal werkers zichtbaar in buurten en wijken actief inwoners met elkaar in contact brengen. Zo leren inwoners elkaar beter kennen en wordt de drempel lager om elkaar iets te vragen en hulp aan te bieden. Zo werken we mee aan een inclusieve samenleving. Daarnaast vinden we het van belang dat vrijwilligers aan onze organisatie verbonden blijven en er activiteiten voor en door inwoners worden ontwikkeld. Dit wordt voor ons meer een facilitaire taak.

De komende jaren:

- verwachten we meer van vrijwilligers en daarop gaan wij anticiperen;
- werven we meer categorieën vrijwilligers om aan te sluiten bij hierboven beschreven ontwikkelingen;
- willen we meer jonge vrijwilligers aan ons binden;
- besteden we meer aandacht aan inwonersinitiatieven en vrijwillige inzet in buurten en wijken;
- gaan we zorgvrijwilligers trainen die mantelzorgers ontlasten;
- gaan we verschillende categorieën vrijwilligers adequater begeleiden door trainingen, cursussen en workshops meer op maat aan te bieden.

5 Loketten, multifunctionele accommodaties en sociale pleinen

5.1 Loket Heemstede en CJG Heemstede

Loket Heemstede, CJG Heemstede en onze multifunctionele accommodaties vormen belangrijke onderdelen van de sociale basis van Heemstede.

Binnen Loket Heemstede werkt WIJ Heemstede samen met:

- RIBW K/AM;
- De Zorgspecialist;
- Zorgbalans;
- Stichting MEE De Wering;
- Tandem Mantelzorg;
- GGD Kennemerland.

Binnen het CJG Heemstede werkt WIJ Heemstede samen met:

- Jeugdgezondheidszorg Kennemerland 0-4 jaar;
- Streetcornerwork;
- MEE (via Loket Heemstede);
- Kenter Jeugdhulp;
- De Hartekamp Groep;
- Pedagogen via de gemeente Heemstede.

Professionals van WIJ Heemstede kunnen vroeg signaleren wanneer kinderen, jongeren, volwassenen of ouderen problemen hebben. Wanneer er meer uren maatschappelijk werk vanuit loketten in buurten en wijken wordt ingezet, is het niet langer noodzakelijk dat maatschappelijk werkers voor twee verschillende organisaties tegelijk werken – het zogenoemde tweebenen-principe. Bovendien kunnen er dan meer problemen vroegtijdig worden herkend en in wijken of buurten worden opgelost vanuit Loket Heemstede en CJG Heemstede. Hierover zijn we in overleg met de gemeente Heemstede.

5.2 Betekenisvolle ontmoetingen op sociale pleinen

In onze multifunctionele accommodaties organiseren wij betekenisvolle ontmoetingen tussen verschillende doelgroepen, al dan niet rond cursussen en activiteiten. Daarbij werken wij samen met samenwerkingspartners als woningcorporaties, scholen, zorgorganisaties en verenigingen.

Zowel in deze accommodaties als outreachend in de wijken stimuleren onze sociaal werkers buurtinitiatieven, doen zij aan vroegsignalering, stimuleren zij buurtcontacten en sociale netwerken van inwoners en begeleiden, ondersteunen en helpen zij waar nodig. De komende jaren zullen we deze manier van werken voortzetten en daar waar nodig uitbreiden.

In de periode 2020 tot en met 2023 zal WIJ Heemstede steeds opnieuw de afweging maken in hoeverre een gebouw nodig is voor de organisatie en uitvoering van activiteiten en steeds de vraag stellen of het ook anders en elders kan. In diezelfde periode wil WIJ Heemstede de ontmoetingsfunctie van alle accommodaties versterken. Daarom dopen we ze om in 'sociale pleinen'. Dat zijn laagdrempelige buurtvoorzieningen waar buurtbewoners terecht kunnen voor:

- de Buurttafel (die we met samenwerkingspartners vorm willen geven);
- ondersteuning bij het starten van buurtinitiatieven;
- jeugdactiviteiten;
- seniorenactiviteiten;
- vrijwillige inzet: ontmoetingsplek van WeHelpen;
- andere te ontplooiën activiteiten voor en door inwoners;

- andere te ontplooiën activiteiten met samenwerkingspartners;
- activiteiten georganiseerd door andere organisaties.

WIJ Heemstede maakt vanaf 2020 geen gebruik meer van de Princehof. De activiteiten worden zoveel mogelijk overgeheveld naar andere accommodaties in de wijk, zoals woonzorgcentrum en verpleeghuis Bosbeek. Ook in Kennemerduin onderzoeken we of we gezamenlijk activiteiten kunnen opzetten. Gezien de ontwikkeling van sociale pleinen onderzoekt WIJ Heemstede de komende jaren in hoeverre wij de gebouwen ‘de Luifel’ en ‘Activiteitencentrum Molenwerf’ als hoofdgebruiker van de gemeente Heemstede blijven huren. Zo is er nauw contact met Kennemerduin, waar we meedenken over gezamenlijk activiteiten nadat er nieuwbouw is gerealiseerd en er op het terrein andere bestemmingen zijn gekomen. Ook willen we aansluiten bij het “Integraal Huisvestingsplan Primair Onderwijs Heemstede” en onderzoeken we mogelijkheden om samen met drie scholen tot sociale pleinen te komen. De komende perioden wil WIJ Heemstede steeds meer sociale pleinen op poten zetten.

6 Speerpunten WIJ Heemstede voor de jaren 2020-2023

Samen met de gemeente Heemstede en onze maatschappelijke partners wil WIJ Heemstede de komende jaren een steeds integralere aanpak in het sociale domein realiseren en daarbij focussen op vijf speerpunten:

1. Meer uren inzet van sociaal werkers in wijken

Wij leggen de focus op outreachend werken, vroegsignalering en waar nodig vroegtijdige inzet van hulp en ondersteuning om te voorkomen dat problemen groter worden en intensievere en gespecialiseerde hulpverlening of zorg nodig wordt.

Daarbij willen wij waar mogelijk samensturing realiseren: tussen inwoner en sociaal werker of vrijwilliger, tussen professionals van verschillende organisaties en tussen directies van maatschappelijke organisaties en de gemeente. Siegers onderscheidt drie transitiedoelen voor het sociaal werk, die wij met de gemeente en onze samenwerkingspartners willen realiseren:

- ondersteuning, hulp en zorg dichterbij de burger;
- regie dichterbij de cliënt;
- sociaal netwerk activeren.

2. Inzet op preventie door activering

Activiteiten beschouwen wij niet als doel op zich, maar als middel om inwoners mee te laten doen aan de samenleving, om vroegtijdig te kunnen signaleren en vroegtijdig aan te pakken, om vrijwillige inzet te stimuleren en sociale netwerken rond kwetsbare inwoners te versterken. Daarom organiseren we presentaties voor alle buurtverpleegkundigen zodat zij de sociale kaart van de wijken goed kennen en inwoners door kunnen verwijzen naar onze activiteiten. De komende jaren zoeken we steeds naar nieuwe manieren om samen met partners de inzet op preventie door activering te intensiveren.

3. Lerende organisatie versterken

Bij deze speerpunten willen we meer dan nu al het geval is een lerende organisatie zijn. Dit houdt in dat we intern kennis en kunde uitwisselen, maar ook van andere maatschappelijke organisaties willen leren. Bijvoorbeeld door gezamenlijke bijeenkomsten te organiseren over relevante thema's, zoals eenzaamheidsproblematiek, de integratie van statushouders en hun gezinnen, hangjongeren, en ggz-problematiek.

4. Doorontwikkeling wijkgericht werken door intensiever samen te werken

Wijkgericht werken wordt momenteel voornamelijk uitgevoerd door het jeugdwerk en de sociaal makelaar. Vanuit het Loket Heemstede leggen sociaal werkers en maatschappelijk werkers huisbezoeken af.

De komende jaren wil WIJ Heemstede samen met andere maatschappelijke organisaties werken aan het versterken van de sociale basis. Enerzijds betekent dit dat meer sociaal werkers in wijken samen met inwoners en vrijwilligers behoeftengestuurde initiatieven en activiteiten ontplooiën. Anderzijds zullen sociaal werkers het dan eerder signaleren als inwoners van Heemstede problemen hebben, dan wel dreigen te krijgen. Sociaal werkers zullen dan snel interveniëren om problemen te voorkomen of aan te pakken en zo klein mogelijk te houden. In 2020 worden de Buurttafels doorontwikkeld en zullen meer mensen met en zonder beperking elkaar weten te vinden door met elkaar hun wijk leefbaar te houden of te maken. Sociaal werkers zullen hen daarbij helpen. WIJ Heemstede stimuleert vrijwillige inzet, onder andere door het promoten van het online platform WeHelpen en het uitvoeren van maatjesprojecten. Bovendien zal WIJ Heemstede de komende jaren meedenken en mede invulling geven aan het Integraal Huisvestingsplan als het gaat om de buurtfuncties binnen het basisonderwijs.

5. Extra stimuleren vrijwillige inzet

De komende jaren wil WIJ Heemstede extra tijd en aandacht besteden aan de werving van twee groepen vrijwilligers. In de eerste plaats jonge vrijwilligers. In het jongerenwerk merken we dat jongeren belangstelling hebben voor vrijwilligerswerk. Door middel van de maatschappelijke stages die we in samenwerking met Hageveld College uitvoeren, zien we ook dat jongeren door deze stages geïnteresseerd raken in vrijwilligerswerk en dat zij door ervaringen die ze opdoen beter weten wat er in de samenleving speelt. Wij willen deze groep jongeren aan WIJ Heemstede binden. We hebben veel oudere vrijwilligers, die steeds ouder en dus ook kwetsbaar worden, waardoor de vitaliteit en veerkracht van het vrijwilligerswerk onder druk komt te staan.

In de tweede plaats willen we veel meer vrijwilligers werven en trainen die gaan functioneren als maatjes van kwetsbare inwoners, waaronder inwoners met een stoornis, een beperking of ggz-problematiek. We hebben al ervaring met maatjes, maar daar ligt de nadruk op gezamenlijk meedoen aan activiteiten of samen activiteiten ondernemen. Bij nieuwe maatjes gaat het minder om activiteiten, maar meer om één op één contacten die verbonden zijn met dagelijks functioneren, zingeving en meedoen. Hier kunnen we in principe alle thema's van Positieve Gezondheid herkennen.

7 Nieuwe interventies

Gerelateerd aan bovengenoemde speerpunten willen wij in de jaren 2020 tot en met 2023 met een aantal nieuwe interventies van start gaan. Daarnaast willen we andere interventies intensiveren.

1. We gaan meer laagdrempelige inlopen en maaltijden organiseren, waar mensen uit verschillende doelgroepen elkaar ontmoeten, iets aan elkaar hebben en elkaar gaan helpen. Daarbij denken we met name aan statushouders, inwoners met ggz-problematiek, inwoners met een grote afstand tot de arbeidsmarkt en inwoners uit de maatschappelijke opvang (zie speerpunt 2).
2. WIJ Arrangementen in samenwerking met huisartsen en praktijkondersteuners. WIJ Heemstede zal bijvoorbeeld de ervaringen van de 80+ huisbezoeken die vrijwilligers van WIJ Heemstede uitvoeren, delen met huisartsen en praktijkondersteuners, waardoor arrangementen kunnen ontstaan in samenwerking met relevante maatschappelijke organisaties (zie speerpunt 2).

3. We willen verschillende lotgenotengroepen starten en daarbij ervaringsdeskundigen uit de doelgroepen inzetten. Deze ervaringsdeskundigen krijgen een training en worden door onze professionals ondersteund. Daarbij denken we aan lotgenotengroepen voor mensen met depressies, voor mensen met chronische ziektes en een lotgenotengroep voor rouwverwerking. Andere mogelijkheden zijn lotgenotengroepen voor ouders van kinderen met autisme of ADHD. We beginnen met twee groepen rond thema's waaraan de duidelijkste behoefte is (zie speerpunt 5).
4. Kleuter- en peuterpret en de VoorleesExpress in samenwerking met De Vrolijke Noot en CJG loket. Kleuter- en peuterpret is een maandelijkse activiteit waar ouders, grootouders en kinderen samenkomen. Er wordt vaak een thema behandeld. En het belangrijkste is dat er van alles samen gedaan wordt. Nu is de Vrolijke Noot een stichting die opgericht is door een inwoner van Heemstede. Zij wil graag met ouders en kinderen muziek maken. Zo kunnen we tot een combinatie met peuter -en kleuterpret komen. Ditzelfde geldt voor de VoorleesExpress. Als bij Kleuter- en peuterpret blijkt dat er kinderen zijn met taalachterstanden, dan kunnen zij deelnemen aan de VoorleesExpress. De komende jaren willen we deze activiteiten naar verschillende wijken verplaatsen (zie speerpunt 3).
5. Sociale pleinen vanuit wijken (speerpunt 4, zie ook paragraaf 5.2).
6. Themabijeenkomsten vanuit het maatschappelijk werk rond thema's als omgaan met schulden, kinderen en vechtscheiding, jongeren en budgetteren, integratie statushouders, versterking informele netwerken, aanpak eenzaamheid, WeHelpen en ontlasten mantelzorgers (zie speerpunt 1).